
Антон Дончев / Anton Donchev

ХАСКОВСКИ ПАРТИЗАНСКИ ОТРЯД
(IX.1885–I.1886 г.)

The Haskovo partisan detachment
(IX.1885–I.1886)

Summary: The history of The Haskovo partisan detachment is less affected in research dedicated to the Serbian–Bulgarian War of 1885 is often the role of squad is limited to how, when and where they were headed part of the Bulgarian troops after the invasion of Serbian troops in the Principality of Bulgaria.

This study aims to demonstrate the role of The Haskovo partisan detachment is essential for ultimate success in the war. Successfully built the necessary defenses and create an organization through which ensures occiput of the Bulgarian army during the war with the Kingdom of Serbia.

Key words: The Haskovo partisan detachment, Serbian-Bulgarian War of 1885, defenses.

На 3 март 1878 г. в Сан Стефано се възстановява българската държава в граници, включващи Мизия, голяма част от Тракия и Македония. Предварителният, двустранен мирен договор обаче няма реална стойност по ред предходещи го дипломатически причини. Именно това довежда до подписването на нов договор в Берлин, с който на 1 юли 1878 г. официално се признава появата на Княжество България, но в граници, далеч неотговарящи на земите, населявани от българи на Балканския полуостров. С Берлинския договор от 1878 г. на практика е подписана държавната екзекуция на Санстефанска България. Извън пределите на свободната българска държава остават, от една страна, ново-създадената автономна област в пределите на Османска империя – Източна Румелия, а от друга – Македония, Беломорска и Одринска Тракия, в които основният етнически елемент е българското население, но въпреки това са върнати в пределите на Османската империя. Българското население не остава безучастно и в освободените и в териториите, останали под османска власт в кратки срокове се организира мрежа от комитети, носещи името „Единство“. Борбата срещу несправедливите решения в Берлин обхваща много бързо цялото българско землище и именно в Македония намира израз първото реално противопоставяне на Берлинския договор. След като до есента на 1878 г. комитетската мрежа се разраства и обхваща Румелия и Македония, нищо не може да

спре народния гняв. На 5 октомври 1878 г. избухва Кресненско-Разложкото въстание, което, макар да е разгромено, остава в историята като първата и най-ярка съпротива срещу решенията на конгреса в Берлин.

Именно активисти на „Единство“ създават на 10 февруари 1885 г. в дома на Иван Андонов в Пловдив Български таен централен революционен комитет (БТЦРК), който си поставя за основна своя цел освобождението на Македония и всички останали български земи, разпокъсани от Берлинския договор. До средата на 1885 г. комитетът развива активна дейност в Румелия и в крайна сметка, след като преценява, че обстановката в международен и вътрешен план е неблагоприятна и след като осъзнава, че успех в Македония и всички земи извън Румелия минава през директен военен конфликт с Османската империя¹, стига до решението да се присъедини само Източна Румелия, а Македония и останалите български земи са оставени да чакат своето освобождение при по-добри времена.

Подготовката на БТЦРК и целият кипеж в Източна Румелия намират израз в извършеното на 6 септември 1885 г. Съединение на Княжество България и Източна Румелия. Актът минава без никакви проблеми и българският народ празнува освобождението на братята в Румелия. В месеците след Съединението Княжеството живее с очакването, че Османската империя ще отговори на дръзкият акт с активни действия. Война на Княжество България обаче обявява изненадващо или не, не Турция, а Кралство Сърбия. На 2 ноември 1885 г. западната ни съседка вероломно нахлува в българските земи измислени оправдания и подтик от Австро-Унгария.

Прикриването на границата ни с Османската империя е слабо изследвано в българската историография. Това в никакъв случай не означава, че е маловажно – напротив, именно подсигурияването на южната граница дава спокойствието и възможността на Българската армия да води успешни и победоносни сражения със сръбските нашественици. Изследването за дейността на малките отряди, разположени срещу Османската империя, може да отговори на въпроса доколко те имат роля в опазването на границата, а оттам – какво е значението за успешната защита на Съединението.

Партизанският отряд в Хасковско има за задача да прикрива границата на Източна Румелия и Османската империя в района на околията си. Общо отрядът наброява 2471 души, от тях 2037 са редови войници. Щабът е в състав – един подполковник, един капитан, двама старши унтерофицери и двама младши унтерофицери². Хасковският отряд е съставен от Енджекьойска, Ковънлъшка, Новаковска, Госталийска, Търново-Сейменска, Кояджишка, Еллеска и Хасковска чета. Към отряда от град Хасково са прикрепени и две конни чети с общ брой 200 конници³. Хасковлии са разположени в района от село Алвандере (дн. с. Малко Градище) до зоната на Пещерския отряд, на разстояние, при което отделните групи войници да могат да си предават информация чрез караулите и заставните си постове. Всяка група войници е съставена от 50–100 души,

като е възможно преместване на войниците от едно място на друго при нужда⁴. В Хасково са оставени две чети с около 200 души заедно с конницата, които имат ролята на резерв на отряда⁵. На всеки войник задължително са раздадени по 80 патрона, за тези с пушка „Бердана“, и 60 патрона, за тези с „Кринка“⁶. В прикриването на границата през септември и октомври 1885 г. доста пъти се получават рапорти за преминали легално и нелегално граждани от български и турски произход. Няма смъртни случаи, като много често граничната стража пуска свободно да премине, след като конкретният човек сподели проблема поради, който е тръгнал. Има три опита на граждани от турски произход да преминат границата тайно, опитвайки се да избегнат пограничния пост – всичките са заловени⁷. На 31 октомври със заповед на началника на Източния корпус Хасковският и Пещерският партизански отряд се задължават да организират товарен транспорт с цел снабдяване, но и този резерв при нужда би могъл да осигури сухари за три дни и по четиридесет патрона на войник⁸.

Сред най-важните задачи на отряда е охраната на жп линията от Саранбей за Цариград в участъка Търново Сеймен–Карабунар, като цялото трасе е поделено между отрядите, прикриващи границата с Османската империя, а след започването на войната със Сърбия тя остава в ръцете на партизанските отряди останали да я пазят⁹.

На 2 ноември 1885 г. в щаба на Хасковския партизански отряд пристига телеграма от командира на Източния корпус – подполк. Данаил Николаев, в която се казва, че от отряда трябва да бъде отделена една сборна рота в състав от двеста души и незабавно да бъде изпратена в София. Това се случва до 5 ноември. Воини от чепеларската и др. чети оформят въпросната рота, която след пристигането си в София става част от стратегическия резерв¹⁰.

Друга важна заповед в отряда е забраната за уволнение, която влиза в сила до второ нареждане¹¹. По този повод началникът на отряда подполк. Любомски влиза в остър спор с кмета на град Хасково поради категоричния отказ да бъдат уволнени от служба във войската хасковските учители, което довело до забавяне на учебния процес в града и околността¹². Със започването на войната, Хасковския партизански отряд получава по-дълга линия на изток и на запад от хасковската гранична линия, която пази досега. В тази връзка са разпратени допълнително по дванадесет души на пост, като по този начин е компенсирано оредяването на линиите от издължения фронт. Голяма част от воините са от опълчението, четници и други самовъоръжили се мъже¹³. Пропускателният режим в граничния район на Хасковския партизански отряд е силно затегнат. На 9 ноември към отряда е формирано едно конно отделение от 18 коня, което има задача да снабдява и подпомага всячески Хасковския отряд¹⁴. В тези тежки дни за българите се налага промяна в ръководството на отряда – подполк. Любомски е сменен с подпоручик Чардафон. Дългогодишният офицер от Източнорумелийската милиция е назначен за началник на Ямболския отряд.

В същия ден има няколко предложения от воеводи на чети, съставляващи отряда, относно евентуалното им замиване на фронта със Сърбия и пряка защита на отечеството. Началникът в Хасково категорично отказва, поради липса такава заповед от Главния щаб на българската армия¹⁵. На 10 ноември към София тръгват двеста души от Хасковския партизански отряд. Голяма част от тези войни са от личния състав на бившата Източнорумелийска милиция, поради което са предпочетени за фронта. Към него желаят да тръгнат още много войни от отряда, но на този етап това им е забранено.

Наблюдавайки тези настроения, началникът на Хасковския партизански отряд решава да се допита до ръководството на Българската армия. На 16 ноември 1885 г. в Хасково пристига отговор от град Пловдив. На отряда е наредено да не мърда от позициите си по турската граница, като увеличи максимално наблюдението им. Към нареждането има и обяснение, от което става ясно, че на фронта срещу Сърбия войските са предостатъчно¹⁶. Ден по-късно от Хасково са изпратени 150 резервисти и 40 конници по посока Кърджали, защото от известно време там се събират башибозушки банди, които напоследък започнали да се обединяват в по-големи формирования¹⁷. Наличието на сравнително организирана и въоръжена сила разколебава турските нередовни формирования и проблемът в Кърджали е преодолян.

През ноември и декември отрядът остава на пост по границата с Турция. Към 8–9 декември положението става доста тежко заради ... големият снеговалеж, поради което множество наряди са отменени. На 15 декември 1885 г. със специален доклад до началника на Източните войски към Българската армия командирът на Хасковския отряд съобщава, че общият брой на подчинените му войници е 2114 души¹⁸. Това леко намаление в състава се дължи на преместването – рядко със заповед, по-често самоволно – на отделни войници към фронта със Сърбия. Като цяло уволнени по изключително сериозни причини са 39 души¹⁹. Съседен на Хасковския е Чепеларския отряд, който покрива границата с Турция на запад. Чепеларци са в състав от 1010 души, разпределени в шест чети, разхвърляни по същата схема, както е и Хасковският отряд²⁰ – от района на село Широка лъка до село Карамуш, включително. Двата партизански отряда действат в синхрон и при постоянна връзка, като пограничните проблеми и решаването им са сходни. Третият отряд, бдящ за сигурността по границата, е Бойковският²¹, който се намира между село Бойково и село Чурен. Състои се от четири чети, като четвъртата чета, намираща се в района на село Чурен, е всъщност 4-а рота от Пещерската дружина на Източнорумелийската милиция. Общият брой на отряда е 309 души, разполагащи с 15 коня²². Изключително спокойната обстановка в този район спомага сравнително малочисленият отряд да се справи с поставените задачи, като дори има около десет случая на бягство с цел включване към българската армия, воюваща срещу Сърбия.

На връх Коледа в щаба на Хасковския партизански отряд пристига изключително важна заповед от командира на Източния корпус подполк. Шиваров. Според заповедта Хасковският отряд трябва да уволни всички доброволци от четите и партизанските отряди²³. Тя е изпълнена на другия ден. Седмица по-късно това е факт и в останалите два отряда прикриващи границата с Османската империя. Нещо повече, Чепеларският отряд престава да съществува, тъй като е разпуснат, а неговата зона е поета от части на другите два отряда. Това е за кратко, поради нова заповед от подполк. Шиваров, в която се казва, че и трите отряда, бдели по границата с османците по време на Сръбско-българската война, трябва да бъдат разпуснати²⁴. Това се случва на 3 януари 1886 г., когато Хасковският, Чепеларският и Бойковският партизански отряд престават да съществуват. Проблемът с останалите без войски офицери от отрядите по границата е решен с тяхното назначение към 3-и пеши Шейновски полк на 8 януари 1886 г. Всички доброволци са разпуснати, а по нареждане на Българската армия техните оръжия са предадени на селските кметове по места. По границата с Османската империя остават само редовните войници от отрядите, които се превръщат в погранични части.

Новите данни за част от организацията по границата с Османската империя доказват, че дори и малките, полуредовни отряди са добре подготвени и изпълняват професионално своите задължения. Приносът на Хасковския партизански отряд за опазване на границата с Османската империя е не по-малък от този на останалите отряди и съвсем заслужено трябва да се изтъкне, че отрядът успява да опази участъка от жп линията, който охранява, и се справя с башибозушките банди в Кърджалийско, изпълнявайки успешно своя дълг към Отечеството.

БЕЛЕЖКИ/NOTES

¹ Стателова, Е., Пантев, А. Съединението – 1885 г., С., 1985, с. 58.

² ДВИА, Ф.334-е, оп. 1., а. е. 66., л. 95.

³ Пак там.

⁴ Пак там.

⁵ Пак там.

⁶ Пак там, а. е. 1., л. 31.

⁷ Пак там, а. е. 61., л. 216.

⁸ Пак там, а. е. 1., л. 3.

⁹ Пак там, а. е. 65., л. 214.

¹⁰ Пак там, а. е. 62., л. 96.

¹¹ Пак там, л. 101.

¹² Пак там.

¹³ Пак там, л. 152.

¹⁴ Пак там, л. 202.

¹⁵ Пак там, л. 230.

¹⁶ Пак там, а. е. 63., л. 61.

¹⁷ Пак там, а. е. 64., л. 68.

¹⁸ Пак там, л. 391.

¹⁹ Пак там, л. 495.

²⁰ Пак там, л. 511.

²¹ Бойковският и Чепеларският отряд са подведомствени на Хасковския партизански отряд и неговия началник.

²² ДВИА, Ф.334-е, оп. 1., а. е. 64, л. 515.

²³ Пак там, л. 599.

²⁴ Пак там, л. 738.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

Стателова, Е., Пантев, А. Съединението – 1885 г. София, 1985. [Statelova, E., Pantev, A. Saedineniето – 1885 g. Sofia, 1985.]

Цитирани архивни фондове:

Държавен военноисторически архив – Велико Търново (ДВИА) [Darjrhaven voennoistoricheski arhiv – Veliko Tarnovo (DVIA)]

1. Фонд 334-е, оп. 1, а. е. 61. [Fond 334-е, оп. 1, а. е. 61.]

2. Фонд 334-е, оп. 1, а. е. 62. [Fond 334-е, оп. 1, а. е. 62.]

3. Фонд 334-е, оп. 1, а. е. 63. [Fond 334-е, оп. 1, а. е. 63.]

4. Фонд 334-е, оп. 1, а. е. 64. [Fond 334-е, оп. 1, а. е. 64.]

5. Фонд 334-е, оп. 1, а. е. 65. [Fond 334-е, оп. 1, а. е. 65.]

6. Фонд 334-е, оп. 1, а. е. 66. [Fond 334-е, оп. 1, а. е. 66.]